

Roberto Kostantini

KLJUČ ZA ELIZU

Prevela Biljana Kukoleča

Beograd, 2013.

Lorencu

Narodu Libije

*Potrebno je svetlo da bi se promenila
vera u duši, a to svetlo nam je dato
po cenu bola koji se nanosi telu.*

Džon Lok

9. JUL 2006.

NEVIDLJIVI ČOVEK

Da su se prvi put stvari s njom odvijale drugačije, možda ne bih poubijao sve one druge. To sam kao pitanje u početku i sam često postavljao. Posle svih ovih godina ne znam više ni koliko ih je bilo, no postavlja se drugo pitanje: da li bih ja bio bolja osoba da sam, u jednom jedinom trenutku ludila, ubio samo nju? Danas više ne mrzim žene koje ubijam – posle toliko godina one su za mene samo krpene lutke. Ali zato mrzim sve one muške pametnjakoviće koji vole da popuju. Svaki od njih mogao se tog prvog puta naći na mom mestu. Svima takvima koji su proživeli život bez časti i griže savesti želim da posvetim ovu priču. Posebno jednom od njih.

9. JUL 2006.

MAJKA

Dok je levo krilo italijanske fudbalske reprezentacije kretalo u odlučnu akciju u finalu Mundijala, Đovana Sordi ustala je s otrcanog kauča u svom malom stanu, u kom je živela poslednjih pedeset godina. Nije imala s kim da se pozdravi, jer se njen muž Amedeo pridružio Elizi pre deset godina. Od tada je svakog dana nosila cveće na njihove grobove. I mada tokom svih proteklih godina nije uspela da ostvari pravdu, sad je barem konačno znala istinu. Bez žurbe je prošla kroz dnevnu sobu. Prošla je pored zatvorenih vrata sobe u kojoj se rodio i ugasio njen san. Izašla je na balkon i zaglušilo ju je urlanje mase s prozora preko puta, kao i vika gomile okupljene na ulici: znala je šta treba da uradi. Tresnula je na pločnik dvadesetak metara niže u trenutku kad je cela Italija eksplodirala u nalet nezadržive radosti.

PRVI DEO

JANUAR 1982.

„Idem dalje“, bilo je prvo što je izgovorio Anđelo Diogvardi.

Ušao sam u tu zadimljenu prostoriju samo zato što je u njoj bio pokretni bar a želeo sam da opet napunim čašu iz boce *Lagavulina* koju sam ranije uočio.

Znao sam iz viđenja trojicu od četvorice momaka koji su igrali poker, ali nisam poznavao četvrtog mladića – onog s dugom plavom talasastom kosom i plavim očima. Pred njim je bila najveća gomila žetona.

„Dovraga, Anđelo, pa to je više nego svi moji mesečni honorari ukupno“, promrmljao je mladi advokat koji je jedini ostao u igri. Pritom se lako moglo zaključiti da on svakako zarađuje deset puta više od mene.

Plavušan se osmehnuo skoro kao da se izvinjava. Bio je jedini u društvu koji nije pušio niti je pred sobom imao čašu s viskijem. Bacio je pogled ka stolu dok sam ja sipao sebi *Lagavulin*. Još jedno deljenje. Kad su zatim pokazali karte, one otkrivene ukazivale su na to da je advokat dobio partiju. Ostala je neotkrivena još samo jedna, što je značilo da plavušan možda ipak može dobiti partiju i pobediti advokata.

Uputio sam mu pogled i on mi je uzvratio učtivim osmehom. Izašao sam iz sobe, ne čekajući na advokatovu odluku.

Napolju me je čekala Kamila, koja je i bila razlog mog dolaska u društvo te večeri. Domaćicu Paolu upoznao sam kad je došla u naš oblasni policijski komesarijat da prijavi krađu svog šnaucera, koji je iznenada nestao tokom šetnje po parku. Bila je vrlo ljupka, mada za moj ukus možda suviše prefinjena. Zato sam se potrudio da joj pronađemo psa, koji se zapravo bio samo izgubio, pa sam je zatim pozvao da odemo na picu. U devet od deset puta u sličnim situacijama moj mračni šarm je, u kombinaciji s izvesnim zvaničnim autoritetom, dobro funkcionisao. Ona se, međutim, samo slatko nasmejala i dodala: „Ja sam ozbiljno verena, a i verna sam po prirodi, ali imam prijateljicu kojoj se dopadaju takvi mrgodni mačo-tipovi kao što si ti. Ako sutra uveče dođeš kod mene...“

Stanovala je u luksuznom stanu u Vinja Klari, jednom od najelitnijih rimskih kvartova. Stan na trećem spratu gledao je na mali mirni trg pun drveća i svežeg vazduha, daleko od ma kakve buke. Taj stan plaćali su njeni roditelji koji žive u Palermu

a želeli su da im ćerka studira u Rimu. Njena prijateljica Kamila nije bila nimalo loša, možda samo malo više snobovski nastrojena. No u toku poslednjih dvanaest godina, odnosno otkako sam izgubio jedinu ženu koja mi je zaista nešto značila, obećao sam sebi da ću se zadovoljiti i pojedinačnim dobrim osobinama drugih žena. U svojoj trideset drugoj godini uspeva sam da pronađem po neku dobru osobinu u skoro svakoj ženskoj osobi koju bih slučajno upoznao. Naravno, posle nekog vremena shvatio bih da se te *posebnosti* svake od njih otkrivaju samo tokom seksa. Tada naši pokreti, uzdasi, pogledi i reći uspevaju da deluju skoro sasvim istinito.

Te večeri nije bila u izgledu nikakva privlačna završnica, jer je Paolina prijateljica nameravala da ostane da prenoći kod nje. Već oko ponoći počeo sam da tražim neki zgodan izgovor da zbrišem. U tom bogataškom društvu ja sam, kao svaki mladi policijski komesar, svakako bio jedini koji je ustajao u pola sedam ujutro. Spremao sam se da krenem baš kada su se pokeraši vratili u salon: tri išibana psa i plavušan čije su plave oči blistale.

„Paola, ovaj tvoj verenik ima muda veća nego dušu“, rekao je advokat pozdravljajući domaćicu zajedno s ostalim pridošlicama.

Plavušan se uvalio u fotelju pored moje. Pošto ih je konačno opelješio, dograbio je onu bocu *Lagavulina*. Sipao je sebi jednu dobru dozu, a pošto je video da je moja čaša prazna, nasuo je i meni, ne pitajući me ništa. Zatim je podigao svoju čašu, kao da nazdravlja. Njegova odeća i duga čupava kosa činile su ga neprikladnim za tu kuću i takvo društvo, baš kakav sam bio i ja. No ja sam bio pravi umetnik u veštini pretvaranja – kameleon koji je u policijskoj službi naučio kako da se izbori s potcenjivanjem okoline. On je očigledno bio tipičan momak iz predgrađa kojem ovde nije bilo mesto.

„Nazdravljam ovom divnom viskiju i onima koji znaju da ga cene“, kazao je s lakim naglaskom stanovnika rimske periferije.

Ponudio mi je i cigaretu. Pušio je one grozne *žitan* bez filtera, koje ostavljaju mrvice duvana na jeziku i smrde na sve strane. „Ali zato imaju sjajan ukus“, rekao je u želji da me ohrabri. „Mada, pažljivo ih brojim; nikad ne popušim više od deset dnevno.“

Među dobrostojećim Rimljanima niko nije pušio te cigarete – tad je marihuana bila šik, a cigarete bez filtera delovale su prilično seljački. Sve u svemu, plavušan nije spadao u tu sredinu – to mi je bilo sasvim jasno. No pomislio sam da, ako ga je Paola odabrala i bila mu toliko verna, taj momak mora imati neke skrivene vrline. A jedino što mi je padalo na um bilo je da je sjajan u krevetu.

„Jesi li dobio onu partiju pokera?“, upitao sam ga. Potvrdio je, ali nije pokazivao zainteresovanost za dalji razgovor na tu temu.

„Pa ti zaista imaš muda. Ostala je samo jedna neotkrivena karta. S manje od deset odsto verovatnoće...“

On na to nije rekao ništa. Tek posle dobre količine popijenog viskija naveo sam ga da prizna da je imao dve devetke. „To je profesionalna tajna“, kazao je

naglašavajući da mi je time ukazao izuzetno poverenje. Međutim, advokat je naseo na njegov blef i on je prošao.

Dok su Paola i Kamila brbljale u kuhinji, Anđelo se raspitivao za moj posao.

„Bravo, Mikele, ti barem imaš dobar razlog da ustaneš svakog jutra.“

Odmahnuo sam glavom. „U kvartu kao što je ovaj, jedan od najuzbudljivijih poslova bio mi je traženje šnaucera tvoje verenice.“

„O, ti si dakle taj koji ga je našao. A u zamenu za tu uslugu...“ S osmehom je pokazao na kuhinju.

„Kamila uopšte nije loša. Šteta što namerava da prespava ovde.“

On se malo zamislio. Zatim se pridigao teturajući se i požurio u kupatilo, ne zatvarajući vrata za sobom. Začuo sam ječanje i povraćanje. Devojke su takođe čule. Ležao je na podu sav bleđ i videli smo da je povratio u lavabo.

„Pozvaću doktora“, kazala je uplašena Paola.

„Ne, nemoj“, zaječao je. „Mikele, izvedi ih i pomoz mi, a vi, devojke, spremite mi crnu kafu.“

Dok su se Paola i Kamila, unezverene, vraćale u kuhinju, Anđelo mi je namignuo.

„Opusti se, nije mi ništa. No treba ih još malo isprepadati.“

Gurnuo je dva prsta sebi u grlo. Ponovo je povratio, a devojke su se vratile u kupatilo.

„Pozvaću doktora“, kazala je Paola, sada još zabrinutija nego ranije.

Pribegao sam odlučnom tonu kakav sam primenio i onda kada je došla da prijavi nestanak svog šnaucera. Govorio sam odsečno, mirno i ubedljivo. „Ne, najgore je već prošlo. Ja ću se postarati za njega.“

Nastavio sam još neko vreme da slušam Anđelovo lažno grcanje i povraćanje. Zatim sam ga zgrabio za ramena i odvuкао u Paolinu spavaću sobu.

„Dovraga, al' si težak!“, rekao sam dok sam ga spuštao na krevet.

„Pa, moraš malo i da se pomučiš ako hoćeš da dođeš do cilja...“ Opet mi je namignuo i slabašno zaječao. Devojke su se pojavile s crnom kafom. Anđelo je srknuo malo kafe i zaječao s gađenjem.

„I, šta sada da radimo?“ Devojke su čekale dalja uputstva, malo primirene mojim stalozanim ponašanjem u celoj toj nezgodi.

„Pustite ga da prenoći ovde“, rekao je Anđelo i zgrabio Paolu za ruku. „Ako mi pozli, on će biti tu da...“

Velikodušno mi je ponuđeno da prespavam u salonu, zajedno sa šnaucerom, pošto je Kamila već bila zauzela gostinsku sobu. To sam ocenio kao ljubazan gest domaćice. No Kamila se u toku noći zabrinula da će šnaucer svaki čas da me budi hrkanjem i premestila me je u svoj krevet.

Tako sam upoznao Anđela Diogvardija.

* * *

Roberto Kostantini

Komesarijat kvarta Vinja Klara uzbudljiv je baš koliko i život u nekoj banji. U tom rezidencijalnom kvartu rimske buržoazije policajci vode tako miran život kao da su već u penziji. Sredene ulice, lepe kuće, mnogo zelenila, obrazovani ljudi koji su se obogatili na sve moguće načine – zakonite i manje zakonite: izbegavajući plaćanje poreza, primajući plave koverta, rizikujući u dobro smišljenim plaćeničkim nameštajkama. Sve su to sredstva kojima Italijani, a naročito Rimljani, pribegavaju da bi se po svaku cenu obogatili.

Radio sam tu već dve godine, zahvaljujući svom bratu Albertu i njegovim vezama među demohrišćanima: „To je rekonvalescentski posao, Mike; možeš tu mirno provesti par godina dok se malo ne pribereš i smisliš šta želiš da uradiš sa svojim zbrkanim životom. Ostani tu sve dok ne dođeš do nekog kompromisa sa samim sobom“, tešio me je brat u početku.

Kao da je bilo moguće tek tako opisati trideset dve godine burnog života njegovog mlađeg brata. No Alberto je uvek bio takav. Optimista, pritom vrlo pametan i energičan. Imao je iste osobine kao naš otac, koji je posle Drugog svetskog rata iz Palerma otišao u Tripoli. Sicilijanac iz sitnoburžoaske porodice u Libiji je uskoro postao bogati preduzimač i bio je sposoban kao retko ko da plovi kroz mutne vode italijanske politike, čineći najmanje moguće ustupke i koristeći političke veze kad mu je to bilo korisno. Tata je bio spreman da bude veći katolik od pape i svih ubedenih katolika i oženio se ćerkom najvećeg zemljoposjednika u Libiji, da bi se odmah zatim uključio u odgovarajuće društvene krugove; pritom je u potaji poslovao s Jevrejima levom rukom, s Arapima desnom, a sa zapadnjacima obema.

Alberto mu je bio veoma sličan po sposobnostima, ali bio je mnogo bolja osoba od njega: osećajan, uravnotežen, plemenit, pravedan. Bio je uzoran sin. Ja sam bio taj koji je od detinjstva nerado išao u školu reda Hrišćanska braća; umesto toga sam radije gađao grlice iz vazdušne puške *dijana 50* – mogao sam da ih pogodim i sa sto metara rastojanja. Bio sam prihvaćen samo zahvaljujući činjenici da je komandir Balistreri u Libiji bio zaista velika zverka.

Moje nemirno detinjstvo proteklo je razapeto između sveštenika koji je previše mahao rukama, službe na misama i svađa s mojim arapskim i italijanskim vršnjacima; postao sam usamljen, turoban i gnevan adolescent. Odrastao sam gutajući Homera i Ničea, zatim i Musolinijeva dela s početka karijere. Nisam bio proračunat, niti spreman na kompromise: bile su mi važne samo čast, akcija i hrabrost. Moj put je već bio određen: sa sedamnaest godina za sobom sam ostavio prve leševe u Kairu za vreme Šestodnevno rata, a s osamnaest sam u Tanzaniji ustrelio svog prvog lava. S devetnaest sam učestvovao u pobuni protiv Gadafija, koji je upravo bio osvojio vlast. S dvadeset sam uzeo sebi za pravo da agitujem u prilog smrtno kazne za izdajnike.

Zatim sam otišao na studije u Rim. Posle 1970. godine sam čak i ispolgao neke ispite. S vremenom sam sa svoje prirodne sklonosti ka socijalistima

prešao u redove vanparlamentarne desnice *Ordine nuovo* (Novi poredak), koja je koristila esesovski moto *Čast se zove vernost*. Tri godine borio sam se protiv crvenih: noću sam skidao njihove plakate, a dane provodio po skupovima na kojima se vatreno polemicalo. Zatim je 1973. godine neki demohrišćanski ministar ukinuo *Ordine nuovo* i pohapsio njegove vođe. Ta ludost zahvatila je brojne mladiće, od kojih su neki bili suviše mladi i naivni da bi uvideli razliku između političke borbe i srljanja u provaliju. Kada su se mnogi moji prijatelji izjasnili za oružanu borbu u kojoj bismo ubijali neprijatelje, ja sam malo zastao i zamislio se. Shvatio sam da će oni bacati bombe na nedužan svet i da će sarađivati s pravim kriminalcima, što je bila izdaja naših ideala, pa sam se pridružio policijskim snagama da bih i sam presekao takve pokušaje.

Proveo sam četiri godine radeći u policiji kao kameleon i zamišljajući i dalje da sam na strani dobrih koji sprečavaju pokolj nedužnih. Zatim su 1978. godine Crvene brigade otele Alda Mora. Kriminalizovana desnica sukobila se s terorizmom levice. Ignorisane su važne informacije, ubijen je Aldo Moro, a ja sam se uključio u javne proteste i moja maska je spala. U tom času mogao sam i dalje da insistiram na svojim stavovima i završim na dnu mora zaliven cementom. Mogao sam i da odustanem od menjanja sveta i zatražim pomoć od brata.

Bio je to on, inženjer Alberto Balistreri, koji me je tada odvuкао s ivice ponora. Ministar unutrašnjih poslova dugovao mu je uslugu, pa sam uspeo da se domognem diplome iz filozofije tako što sam, uz malo pomoći, ipak naknadno ispolgao preostale ispite, i to posle poduže pauze i početnih ispita položenih još ranih sedamdesetih godina. Zatim su mi pomogli da uđem u policiju i konkuršem za komesara. Prvi posao dobio sam 1980. godine u kvartu Vinja Klara – jednom od najmirnijih u Rimu.

Noću sam ipak želeo da pobegnem iz tog lažnog Rima i budem što dalje od bogate buržoazije i, još gore, od istorijskog centra grada, u kome su zbrka i dekadencija bile još očitije. Iznajmio sam mali stan u Garbateli – pučkoj četvrti koju je izgradio Duče – gde su u to vreme kuće bile veoma jeftine i gde su u proleće Rimljani sedeli ispred malih gostionica u kojima su se služila najbolja vina i narodna jela u gradu.

Tada sam se, zapravo, posvetio jedinoj strasti koja mi je još bila preostala: ženama. Sve žene, ma kog tipa, rase i životnog doba, lepe ili ne, prekračivale su mi vreme na uobičajeni način. Bio sam požudan i nisam tražio prijateljstvo, druženje, niti zaštitu. Sve te veze bile su tako kratke da se nisam trudio ni da im zapamtim imena. Želeo sam samo da ih upoznam u što većem broju, a to jednom mladom i prilično zgodnom policajcu nije bilo teško. Samo ovde i sada – mislio je Mikele Balistreri. Nema greha, kajanja, niti griže savesti. Spadao sam među izabrane – one koje ljudi ne shvataju i koji ne mare za ljudske ocene. Niti za božji sud.

Ponavljao sam sebi ono što mi je i Alberto govorio – da je sve to samo jedna pauza za razmišljanje, mali odmor i lagana plovidba mirnom rekom niz sporu

Roberto Kostantini

struju. Posle burnih godina koje sam proživio, to je bilo baš ono što mi je potrebno. Usamljenost prožeta banalnim poslom, dobra hrana, mnogo seksa, redovno igranje pokera i što manje razmišljanja o bilo čemu. Krhka ravnoteža zabave i dosade. Nikakvo sentimentalno vezivanje – ljubav je za mene bila slana zemlja pretvorena u pustinju.

Ipak, ponavljao sam sebi da ću otići odatle čim to bude moguće. Neću postati matori izlapeli policajac koji sedi u svom uredu i služi gadnoj i korumpiranoj državi. Vratiću se u Afriku da lovim lavove i tigrove – što dalje od ove buržuj-ske Italije, tako lažne i iskvarene. Što dalje od svega ovoga što mrzim. Što dalje od sopstvenih poraza.

Nekoliko dana posle našeg prvog susreta, Diogvardi je bez problema prihvatio da igra poker sa mnom i dvojicom mojih prijatelja policajaca. To je bilo pomalo čudno, jer smo se tek bili upoznali, i ja nikada ne bih tako ležerno bacio novac na sto i kockao se sa strancima koji su se međusobno dobro poznavali. No kao što sam kasnije otkrio, Diogvardi je u mnogo čemu bio moja sušta suprotnost, a jedna od njegovih drugačijih osobina bilo je to poverenje u nepoznate.

Igrali smo poker posle večere u zadnjem delu jednog bara nedaleko od Španskog trga sve do dva sata noću. Već posle manje od pola sata shvatio sam da je on vanserijski igrač. Imao je dobru tehniku i bio je maštovit i odvažan. Posle dva sata igre već je dosta dobio. U toku poslednjih pola sata izgubio je polovinu tog dobitka.

„Namerno si počeo da gubiš“, kazao sam mu kad su ona dvojica otišla.

Zbunjeno je odmahnuo glavom. „Malo sam eksperimentisao – pomaže mi da poboljšam igru. To uvek radim kada mnogo dobijem.“

„Kao u onim prijateljskim utakmicama pre šampionata koje se igraju s diletantima?“

Osmehnuo se. Poverio mi je da ne igra često i da to čini samo s trulim bogatašima. Dobijao je bezobrazno velike sume i toga se pomalo stideo, a i nikad se nije hvalio svojim dobitcima. Kasnije sam otkrio da je dobijeni novac davao u dobrotvorne svrhe, a da su njegovi poznati pokeraški blefovi bili male podvale. Pošto je patio od tipično katoličkih moralnih predrasuda, time se nije baš ponosio.

Prošli smo kroz prepun bar. Neka grupa mladića pevala je uz pratnju klavira, a predvodila ih je vrlo lepa obojena pevačica, koja ga je pozvala čim ga je ugledala.

„Anđelo, Anđelo, dođi ovamo!“

Pokušao je da umakne, ali ona je navaljivala. Na kraju joj je prišao i devojka je prilepila usne uz njegove. Zatim mu je podigla jednu ruku uvis, kao da proglašava pobjednika meča, i obratila se okupljenima: „Ovo je moj prijatelj Anđelo – najbolji nepoznati pevač u Rimu – koji će nam sada nešto otpjevati.“

I na tom polju bio je izuzetan. Izveo je sve pesme koje su prisutni zatražili i na kraju otpеваo *My Way*, i to sasvim na Sinatrinom nivou. Posle toga, naš prinudni pevač mi je predstavio lepu pevačicu i ostavio nas nasamo dovoljno dugo da joj dam broj telefona. Već me je bio pročitao.

Izašli smo iz tog lokala malo posle tri.

„Mikeš, ako možeš sada da pođeš sa mnom, hajdemo u Ostiju.“

„U Ostiju? Sada, u januaru? Šta ćemo uopšte da radimo na moru?“

„Tamo se nalazi jedna sjajna mala pekara. Prave najbolje kroasane u Rimu i u celoj provinciji, a biće pečeni oko šest.“

Bio je raspoložen za priču. A i ja sam. To je bilo pravo čudo, jer je moja potreba za druženjem s pripadnicima muškog pola s godinama prilično atrofirala. Vozili smo se njegovim olupanim *fijat*om 500 i pola sata kasnije parkirali smo ga na šetalištu kraj mora. Noć je bila zvezdana i hladna, ali nije bilo vetra.

Otvorili smo prozore automobila da bismo mogli mirno da pušimo. More je izgledalo kao velika nauljena ploča; osećali smo njegov miris i šum na nekoliko metara od nas. Na vidiku nije bilo baš nikoga.

Anđelo je, za razliku od mene, rado pričao o sebi. Bio je rođen u siromašnom kraju Rima, u kom su svi, osim njegovih roditelja, zarađivali na manjeviše nelegalan način. Bio je tipično dete iz predgrađa, sin kafanskog pevača i vračare koja je proralica budućnost. To dvoje uličnih umetnika, neuspešnih po važećim društvenim merilima, kasnije se povuklo u jedno mirno seoce i oboje su umrli od ciroze jetre kad je Anđelo bio tek adolescent. No on je tvrdio da je od njih mnogo dobio. Od oca pevača nasledio je lep glas, a od mame dar za blefiranje i improvizaciju.

S vremenom je, za razliku od mene, stekao dve važne stvari: Paolu, verenicu koja ga je obožavala i koja bi se udala za njega istog trena, i skroman posao u jednoj crkvenoj organizaciji, koju je vodio zahvaljujući naklonosti njenog strica. Kardinal Alesandrini, tek pedesetogodišnjak, bavio se nalaženjem smeštaja za hiljade sveštenika i kaluđerica koji su dolazili u Rim da uče teologiju ili su pravili kratke hodočasničke posete od po nekoliko dana. Stotine manastira, hostela i apartmana u vlasništvu Vatikana bilo je povereno na staranje Anđelu Diogvardiju zato što je bio odani katolik, iako je prerano prekinuo i zanemario školovanje. A i zato što je bio verenik kardinalove bratanice.

Toj birokratskoj karijeri, koja mu uopšte nije ležala, posvetio se s mnogo odanosti i energije. To je bilo baš suprotno od onoga što sam ja činio na svom poslu. I prema ženama se ponašao sasvim drugačije od mene. Poznavao je mnogo devojaka, ali nikada nije koristio priliku jer je bio slepo privržen i veran Paoli. U ljubavi se ponašao kao idealista koji traga za jedinstvenim i savršenim odnosom. S vremenom se pokazalo da je to idealna situacija za mene, jer sam uvek bio u lovu na žene: Anđelo ih je privlačio, a ja bih se pozabavio završnicom.

Roberto Kostantini

„Zar si zaista potpuno veran Paoli?“ Očekivao sam kao odgovor pravi pa-negirik posvećen ljubavi, ali Anđelo me je i tu iznenadio.

„Lepa je, dobra, pametna, bogata, i nećaka je kardinala koji me je zaposlio. Ja sam samo jedna izgladnela neznalica bez završene gimnazije. Mogu jedino da joj budem prezahvalan, i nemam pravo ni da poželim neku drugu ženu.“

U zoru smo još sedeli na istom mestu. Izašli smo da malo protegnemo noge, a iz još uvek zatvorene pekare videlo se svetlo i dopirao je neodoljivi miris svežeg testa koje narasta. Uzeo sam prvu cigaretu iz druge pakle. On je svoje već bio popušio pa sam mu ponudio da uzme jednu moju.

„Hvala, Mikele. Pakla *žitana* traje mi po dva dana i tu granicu nikada ne prelazim.“

„Anđelo, previše se kontrolišeš; treba ponekad malo i da se opustiš.“

Prošao je rukom kroz nakostrešenu plavu kosu. Uputio mi je veseo pogled i pokazao ka moru.

„Da li bi se možda okupao?“

„Zar si poludeo? Kupanje u zoru u januaru?“

„Kad jednom uđeš, više ne osećaš hladnoću. A posle toga savršeno ogladniš.“

Rekao je baš tako – savršeno ogladniš. Upalio je farove automobila i uperio ih na par metara plaže koji su nas odvajali od mora. Minut kasnije već je bio samo u gaćama.

„Hajde, Mikele, dođi i ti“, kazao mi je. Zatim se zatrčao i zaronio. Video sam ga kako frenetično pliva, osvetljen automobilskim farovima.

Ne znam šta me je tada spopalo. Očigledno sam osetio nešto što godinama pre toga nisam. Minut kasnije i ja sam uleteo u vodu. Dah mi se presekao od hladnoće, ali uporno sam plivao da bih se zagrejavao i osetio sam neku neodoljivu, zaboravljenu, bezgraničnu radost koja mi je obuzela celo telo.

Topli kroasani s kremom bili su dostojan završetak našeg jutarnjeg plivanja.

Tako sam počeo da ga bolje upoznajem. Iza njegovog nežnog i obasjanog anđeoskog lica krilo se vrlo usamljeno srce koje je tražilo konačnu i sigurnu luku. Njegova pribežišta bili su ljubav i posao. Nije imao posebnih ambicija niti sklonosti ka avanturama. Voleo je sreden život. Nije pušio više od deset cigareta dnevno i nije nikada pio više od dva viskija. Želeo je da bude pribran dok igra poker. Kad god bismo ušli u neki rimski bar, što smo narednih meseci često činili, ponavljao bi se isti prizor. Pevačica ga je uvek poznavala i pozivala da peva. Pokušavale su i da ga privuku, ali bio je nepodmitljiv. U tome je bio sušta suprotnost meni, ili je možda bio ono što sam i ja mogao postati. Anđelo je bio nedodirljiv.

U pokeru nam je uspostavio striktna pravila. Ulozi su bili ograničeni i fiksni, a na kraju bi se dobitak delio srazmerno broju žetona pred svakim od nas. On je skoro uvek pobeđivao i bio sam siguran da je, u onim retkim slučajevima kada

Ključ za Elizu

je gubio, to činio namerno, kao što je bio slučaj u onoj prvoj partiji. U početku smo igrali s mojim bratom Alberto i jednim njegovim kolegom inženjerom. Nastojali su da ubede Anđela da iskoristi njihova velika primanja i da uz njih kao investitore opelješi neki kazino, ali on nije hteo ni da čuje za to i uvek se držao svojih čvrstih katoličkih moralnih načela.

Vidali smo se skoro svake večeri. Uobičajena šema bila je da nas četvoro odemo prvo na picu: Anđelo, Paola, moja aktuelna devojka i ja. Zatim bismo prošetali kroz veselu noćnu gužvu na Trastevere. Zastali bismo na divnom trgu s Crkvom Svete Marije u sredini, popušili po jednu cigaretu i popili poslednje pivo te večeri. Zatim bi dolazile u obzir dve varijante: ili bih se ja izgubio sa svojom aktuelnom devojkom ili bismo Anđelo i ja, uz Paolinu dozvolu, pozdravili svoje devojke i krenuli sami dalje po Rimu u mom *alfa romeo* dvosedu ili u njegovom *fjatu 500*. To se obično događalo onda kada me moja pratilja ne bi zainteresovala toliko da bih pozeleo s njom da provedem celu noć. Tada bismo nas dvojica seli u automobil i raspričali se. Zimske noći bile su hladne i beskrajne, ali mi smo često otvarali prozore da gusti duvanski dim izađe. U proleće su noći bile mlake i tada bismo ubijali prve komarce. Naši razgovori kretali su se od sportskih i političkih banalnosti do najvećih egzistencijalnih problema. Mada je rano prekinuo školovanje, Anđelo je bio sasvim u stanju da vodi rasprave i brani svoju hrišćansku viziju sveta podeljenog između dobra i zla.

Postali smo nerazdvojni i te naše magične i metafizičke noći su, bez naročitog i očitog povoda, ispunjavale naše vreme.

MAJ 1982.

Anđelova kancelarija nalazila se u rezidencijalnom kvartu Rima, u kom je živio kardinal Alesandrini. To su bile dve identične male palate – svaka sa po tri sprata – okružene parkom i smeštene u Ulici Kamiluča, u jednoj od zelenilom najbogatijih rimskih četvrti. Alesandrini je stanovao na trećem spratu jedne od te dve zgrade, a Diogvardiju je prepustio prva dva sprata, gde su bile kancelarije. Na drugom spratu bila je administracija, a prvi je bio otvoren za javnost, odnosno tu su dolazili razni mladi sveštenici i kaluđerice koji traže smeštaj.

Svratio sam do njega jedne subote početkom maja, jer sam tog dana bio slobodan. Bilo je to divno prepodne – nebo vedro i sunce već prijatno toplo. Probijao sam se svojim starim *alfa romeo* kroz istorijski centar grada prepun turista. Svaki čas sam zastajao da odmerim neku zgodnu turistkinju. Kod Koloseuma sam opazio plavu Nemicu s povelikim grudima i majicom na kojoj je pisalo: *Über alles* (najveće). Na Španskom trgu su Amerikanke u šortsevima sedele na stepenicama Trinita dei Monti, a na Trgu Popolo, gde su barovi već bili prepuni, uočio sam dve krasne Japanke koje su se na smenu fotografisale.

Na kraju sam se zaputio ka bregu Monte Mario i stigao do Ulice Kamiluča. Na ulazu u park bila je velika zelena kapija koja je branila pristup dvema palaticama, razdvojenim fontanom, teniskim terenom i bazenom. Pravi rajski kutak, koji je privilegovanima omogućavao da se izdvoje na bregu iznad našeg haotičnog i divnog grada prepunog ljudskog žamora i saobraćajne buke.

Dovezao sam auto do kapije. Iz vratarske kućice pojavila se namrgođena šezdesetogodišnjakinja. Skeptično me je odmerila jer nije mogla da proceni da li sam ulični prodavac enciklopedija ili lakej nekog lokalnog bogataša. Uputio sam joj jedan od svojih mračnih, šarmantnih pogleda, koji spadaju u prirodne darove.

„Izvolite?“ upitala je odsečno, s приметnim južnjačkim akcentom.

„Ja sam prijatelj Anđela Diogvardija.“

„Trebalo da parkirate napolju; unutra je rezervisano za stanare.“

Videla je moj zbuñeni pogled uperen ka ogromnom prostoru u parku gde je bilo parkirano samo nekoliko vozila: divni *aston martin*, izgrebani Anđelov *fijat 500* i motor *harli-dejvidson panhed* koji je blistao na suncu.

„Grof ne želi tuđe automobile u parku iza svoje kapije. Da je do njega, ne bi dao strancima ni da uđu unutra“, dodala je vratarka s neodobravanjem za koje nisam bio siguran da li se odnosilo na strance ili na grofa.

Na moju sreću, u toj mirnoj uličici punoj zelenila nije bilo teško naći mesto za parkiranje. Svi su imali svoje garaže, a u uličici nije bilo prodavnica ni restorana. Video sam samo drveće, lepo negovane leje i filipinske dadilje koje guraju kolica s decom bogataša dok ovi odlaze na kafu na Trg Navona ili na partiju golfa.

„Trebalo da odete do kraja parka, zatim skrenete desno pored bazena i teniskog terena i doći ćete do Palate B. Odatle se vidi terasa te palate pa se nećete izgubiti“, objasnila mi je kao da se obraća debilnom detetu.

Dok sam prolazio ispred Palate A, koja je bliža kapiji, osetio sam da me neko posmatra. Podigao sam pogled. Na terasi trećeg sprata opazio sam odsjaj. Neko je kroz durbin posmatrao stranca koji dolazi. Zastao sam da se malo divim *aston martinu* parkiranim ispred ulaza. Pored njega je bio *harli-dejvidson*. Napravio sam krug oko velike fontane i pošao stazom između bazena i teniskog terena. Od drveća nisam video Palatu B, koju sam maločas jasno video s ulaza.

Naleteo sam na jednog mladića energičnog izgleda. Imao je gustu crvenu kosu, plave oči, naočare, možda nešto malo preko dvadeset godina i svešteničku odeću.

„Izgubio se?“

„Ne znam, treba da odem do Anđela Diogvardija u Palatu B.“

„Nisi, dakle, pop.“ Nasmejao se svojoj šali i nastavio svojim uprošćenim italijanskim jezikom: „Kod Anđela dođu samo popovi i kaluđerice. Ja otac Pol, pomoćnik kardinala Alesandrinija.“

Ključ za Elizu

Odveo me je do ulaznih vrata Palate B.

„Anđelo na drugom spratu. Javi ako se zapoši.“

To je zbilja bilo previše humora za prvi susret. Kod nepoznatih ljudi u letu sam uočavao razne izraze borbe protiv nesigurnosti u sebe. Ponašanje oca Pola nije bilo ubedljivo.

Pošao sam pešice uz stepenice. Kad sam stigao do odmorišta na prvom spratu, kroz jedna od vrata izašla je mlada devojka s izgledom prave boginje. Nosila je nekakvu dugu belu odoru koja je ličila na odeću bolničarke i odmah sam osetio potrebu da se razbolim. Ta vrsta uniforme svakako je nastojala da prikrije telesne oblike, ali nikakva odeća nije mogla sakriti takve divne obline.

Zastala je nepomična i spuštenog pogleda. „Izvolite“, kazala je i izmakla se da me pusti da prođem. Glas joj je bio nežan i dečji, baš kao i njen pomalo glup osmeh. Ruke su joj bile pune fascikli i registratora.

„Mogu li da vam pomognem?“, upitao sam. I dalje je izbegavala moj pogled. Zbunjeno je odmahнула glavom. Jedna fascikla joj ispade na pod. Dok sam se saginjao da je dohvatim, osetio sam miris sapuna.

„Molim vas da me izvinite“, kazala je, što je zvučalo pomalo apsurdno.

Nisam je ubedio da mi da nekoliko registratora da ponesem, pa smo se, ćuteći, zajedno popeli na drugi sprat. Povala me je do malih ulaznih vrata, iza kojih se nalazio dugačak hodnik s mnogim vratima.

„Gospodin Diogvardi je u poslednjoj kancelariji“, kazala je ne gledajući me i brzo nestala iz prvih vrata pored ulaza.

Zatekao sam Anđela za pisaćim stolom pretrpanim papirima, regulatorima i svakakvom papirologijom. Iza leđa mu je visila velika papina fotografija. Bilo mi je smešno što ga zatičem u tako neuobičajenoj situaciji. Njegova savršena nesposobnost da održi red, prenesena u to radno okruženje, delovala je potpuno groteskno.

„Znam, Mikele, da tvoj brat Alberto ima prirodni dar da sedi za pisaćim stolom, dok ja za stolom delujem smešno. I pravim sve goru prokletu zbrku nastojeći da odradim posao koji zahteva sposobnost programiranja.“

„Ali mi se ipak čini da imaš dobre pomoćnike.“ Načinio sam neki neodređeni pokret pokazujući prema hodniku.

Prasnulo je u smeh. „Zar si već uočio Elizu?“

„Ako je to ona boginja koju koristiš kao nosača za papirčine...“

Objasnio mi je da Eliza Sordi tu radi već dva meseca kao ispomoć preko vikenda pošto pohađa školu za računovođe u Rimu i u junu treba da polaže završni ispit. Ima samo osamnaest godina.

„A odakle je stigao taj dar nebeski?“

„Od kardinala Alesandrinija, Paolinog strica. Preporučio ju je naš ugledni sused, senator grof Tomazo dei Banki di Aljeno. Kardinal i grof često čine jedan

drugome usluge, mada se politički i moralno veoma razlikuju: jedan je demokrata i katolik, a drugi antiklerikalni apsolutista.“

„Izgleda da obojica čine uslugu tebi, Anđelo! Devojka je svakako prilično mlada, ali znaš da se ja ne povlačim tako lako...“

Odmahnuo je glavom i osmehnuo mi se. „Nije ona tvoj tip, Mikele.“

„A zašto?“

„Zato što je sva spetljana i nenormalno stidljiva, a osim toga je i prava katolička vernica; baš kao i ja, ona je od onih koji zaista veruju.“

„Šta ti misliš o meni, Anđelo Diogvardi? Da sam neki sakupljač lakih pobeda nad razvratnim curama?“ kazao sam lažnim tonom uvređenog dostojanstva.

Očekivao sam da se Anđelo na to nasmeje i začudila me je njegova očajnička grimasa. Zvuk registratora koji padaju na pod iza mojih leđa nagovestio mi je nastupajuću katastrofu.

Anđelo je, sav crven u licu, ustao da pomogne devojci da ih pokupi s poda. Ja sam se okrenuo sa svojim najubedljivijim tupavim osmehom na licu. Eliza je stajala i posmatrala me sva zbunjena, a zatim je oborila pogled. Pošto nisam imao dar da postanem nevidljiv, izabrao sam banalni izgovor odlaska u toalet, gde sam proveo neko vreme proklinjući sebe. Lice koje sam mogao da vidim u ogledalu bilo je lice blesavog prostaka koji je upravo načinio svoj najluđi ispad.

Vratio sam se u Anđelovu kancelariju tek kada sam bio sasvim siguran da je Eliza otišla. Imao je ciničan izraz lica koji me je potpuno razbesneo.

„Budaletino, čemu se pa ti smeješ; zar nisi mogao nekako da me upozoriš?“

„Pa, pokušao sam, Mike. Sada te je Eliza zaista upozнала. No možda će doživeti moždani udar i sve zaboraviti; nadaj se...“

Posle toga smo zatvorili vrata njegove kancelarije da bismo na miru popili pivo i malo popričali. Nije bilo pepeljare na vidiku; Anđelo nije pušio na poslu. Upotrebio sam papirni fišek. Anđelo mi je pokazao kako izgleda njegov posao. Tri stalna službenika nalazila su sveštenicima i kaluđericama smeštaj. On se bavio isključivo novim ugovorima s manastirima i hostelima i raznim hitnim slučajevima, odnosno situacijama kada su posetioci dolazili nenajavljeni. Bio je na raspolaganju u svakom trenutku. Stoga mu je subotom bila potrebna dodatna pomoć, a u nekim kritičnim slučajevima i nedeljom. Ta pomoć pojavila se u vidu one boginje, Elize Sordi, koja se spremala da dobije diplomu iz računovodstva.

„Dakle, subotom si ovde sam s njom. Pa kako možeš da odoliš?“

„Nema mnogo toga čemu treba odoleti. Već sam ti objasnio da je ona zatvorena knjiga. No tebi smeta moja vernost Paoli i bolje bi se osećao kada bih ja povremeno zgrešio.“

To nije bila istina. Nisam mu zavideo na samokontroli koja se ispoljavala u odbijanju iskušenja. I ja sam mnogo radio na samokontroli i bio sam još u životu samo zato što sam naučio da spasavam kožu pre nego što me neko likvidira. No samokontrolu primenjenu na seks jednostavno nisam shvatao – to je